

ÖZDEŞLİK

ERICA SHUMENER

VakıfBank Kültür Yayınları: 0476
Felsefe: 049

ÖZDEŞLİK
ERICA SHUMENER

Özgün Adı
Identity

Türkçesi
Emre Çeliker

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
Merve Nur Yaman

Sayfa Uygulama
Kamuran Ok

Kapak
Faruk Özcan

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılâp Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2026
© Erica Shumener, 2022

ISBN 978-625-5848-92-5

Kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

This translation of "Identity" is published by arrangement with Cambridge University Press.

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0212 412 1700
www.mega.com.tr – info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Haziran 2026

ÖZDEŞLİK

ERICA SHUMENER

TÜRKÇESİ
EMRE ÇELİKER

ERICA SHUMENER

Syracuse Üniversitesi Felsefe Bölümünde Felsefe Doçenti. Çağdaş metafizik alanında çalışan Shumener'in araştırmaları özdeşlik, doğa yasaları ve temellendirme teorileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yayınevimizden çıkan *Özdeşlik* kitabının yanı sıra çağdaş metafiziğin temel problemlerine ilişkin çok sayıda makale kaleme almıştır.

EMRE ÇELİKER

2011 yılında Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. 2013 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Felsefe Bölümüne araştırma görevlisi olarak atandı. 2016 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansını tamamladı. Doktora derecesini ise 2023'te İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde hazırladığı "Meşşâî Felsefede Ahlakî Determinizm ve Özgürlük" başlıklı teziyle aldı. Hâlen Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Felsefe Bölümünde görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Özet	7
1 Özdeşlik Ölçütleri	9
1.1 Özdeşlik Ölçütleri Nelerdir ve Neden Onlarla İlgilenmeliyiz?	9
1.2 Özdeşlik Ölçütlerinin Çeşitleri	12
2 Özdeşlerin Ayırt Edilemezliği	37
2.1 Leibniz Yasası'nın Çözümlemesi	37
2.2 Özdeşlerin Ayırt Edilemezliğini İçeren Tartışmalı Argümanlar	42
2.3 Özdeşlerin Ayırt Edilemezliğini Reddetmek	48
2.4 Argümanlar Özdeşlerin Ayırt Edilemezliği İlkesinin Gerçek İhlallerini Gösteriyor mu?	51
2.5 Özdeşlerin Ayırt Edilemezliği Konusundaki Son Çalışmalar	54
3 Ayırt Edilemezlerin Özdeşliği	61
3.1 Leibniz ve Ayırt Edilemezlerin Özdeşliği	61
3.2 Ayırt Edilemezlerin Özdeşliğinin Çağdaş Formülasyonları	67
3.3 Önemsizlikten Kaçınmak	72
4 Ayırt Edilemezlerin Özdeşliği Teorisine Karşı Örnekler ve Leibniz Yasasına Alternatifler	77
4.1 Ayırt Edilemez Ancak Farklı Nesnelerin İmkânı	77
4.2 Ayırt Edilemezlerin Özdeşliğini Savunmaya Yönelik Çağdaş Yaklaşımlar	79
4.3 Ayırt Edilemezlerin Özdeşliğini Reddetmek: Nesne-Bireyleştirmenin Alternatif İlkeleri	81
4.4 Nesne Özdeşliğinde Ölçütsüzlük	91
5 Sonuç	95
Kaynakça	97

ÖZET

Özdeşlik ölçütleri, metafizikçi için güçlü araçlardır. Bu ölçütler, nesneler özdeş ya da farklı olduğunda bunu bize bildirir. Özdeşlik ölçütlerinin bazı türleri ayrıca nesnelerin neye dayanarak özdeş ya da farklı olduğunu da açıklamaya çalışır. Bu kitabın iki amacı vardır: Özdeşlik ölçütlerinin farklı biçimlerini tartışmak ve nesne özdeşliğine dair meşhur bir ölçüt olan *Leibniz Yasası*'na yakından bakmak. Birinci Bölüm, özdeşlik ölçütlerinin biçimiyle ilgilidir. İkinci Bölüm, *Leibniz Yasası*'nın daha çok kabul gören kısmını, yani özdeşlerin ayırt edilemezliğini ele alır. Üçüncü bölüm ise, *Leibniz Yasası*'nın daha tartışmalı olan diğer kısmına, yani ayırt edilemezlerin özdeşliğine odaklanır. Yazar, *Leibniz Yasası*'na alternatifleri ve yeterli özdeşlik ölçütlerinin hiç bulunamayabileceği ihtimalini de değerlendirir.

Anahtar kelimeler: özdeşlik, özdeşlik ölçütleri, metafizik, *Leibniz Yasası*, nesneler

ÖZDEŞLİK ÖLÇÜTLERİ

1.1 ÖZDEŞLİK ÖLÇÜTLERİ NELERDİR VE NEDEN ONLARLA İLGİLENMELİYİZ?

İşte bazı özdeşlik ölçütleri örnekleri:

- x nesnesi, ancak ve ancak x ve y tümüyle aynı özelliklere sahipse, y nesnesiyle özdeşdir.
- A ve B kümeleri, ancak ve ancak tümüyle aynı üyelerden oluşuyorsa özdeşdir.
- x ve y olayları, ancak ve ancak aynı öznelerden, özelliklerden (ve ilişkilerden) ve zaman aralıklarından oluşuyorlarsa özdeşdir.
- t anındaki x kişisi, t' anındaki y kişisiyle ancak ve ancak t' anındaki y ile t' anındaki x psikolojik süreklilik içindeyse özdeşdir.

Özdeşlik ölçütleri, metafizikçi için güçlü araçlardır. Özdeşlik ölçütleriyle donatıldığında teoriler öngörü gücü kazanır. Varsayalım ki bir uzay-zamansal konumdaki bir kişinin bir başka uzay-zamansal konumdaki bir kişiyle hangi durumda özdeş olduğunu bize söyleyen kapsamlı bir özdeşlik ölçütüne sahibiz. Böyle bir ölçüt, “1860’taki Mark Twain = 1875’teki Samuel Clemens” ve “1860’taki Mark Twain $\neq$ 1854’teki Harriet Tubman” gibi bireysel özdeşlik ve farklılık iddialarının doğru olup olmadığını bize söyleyecektir. Ayrıca bu ölçütü şu gibi soruları yanıtlamak için de kullanabiliriz:

- Cora, asi, kaykay yapan on yedi yaşındaki bir gençten, muhafazakâr kırk beş yaşındaki bir yatırım bankacısına dönüşme sürecinde hayatta kalabilecek mi?
- Harry, fiziksel maddesini parçalara ayırıp sonra tekrar birleştiren bir ışınlayıcıdaki yolculuktan sağ çıkabilecek mi?

Kişisel özdeşliğe ilişkin bir özdeşlik ölçütü, hangi değişimlerden özdeşliğimizi koruyarak çıkabileceğimizi ve hangi değişimlerin bizi ortadan kaldıracaklarını belirleyecektir. Benzer şekilde, olaylar, olgular, nitelikler, maddi nesneler, eylemler ve genel olarak nesneler için özdeşlik ölçütleri, bu kategorilerdeki varlıkların çeşitli şartlar altında özdeş mi yoksa farklı mı olduklarını belirleyecektir.

Özdeşlik ölçütleri, özdeşliğe ilişkin iddialar içeren çıkarımlarımıza ışık tutmamıza da yardımcı olabilir. Örneğin Amerikalı yazar Mark Twain'in iğneleyici bir mizah anlayışına sahip olduğunu biliyoruz. Mark Twain'in Samuel Clemens ile özdeş olduğunu öğrendiğimizde ("Mark Twain", Clemens'in takma adıdır), bu iğneleyici mizah anlayışını Samuel Clemens'e de atfederiz. Bu çıkarım bariz görünse de onu hangi ilke(ler)in meşru kıldığını merak edebiliriz. Leibniz Yasası gibi özdeşlik ölçütleri bu soruya yanıt verebilir. Gottfried Wilhelm von Leibniz'in adını taşıyan Leibniz Yasası, kabaca, bireylerin ancak ve ancak aynı özellikleri paylaşıyorlarsa özdeş olduklarını öne sürer. Eğer Mark Twain iğneleyici bir mizah anlayışına sahip olma özelliğine sahipse ve eğer Mark Twain = Samuel Clemens ise, o hâlde Leibniz Yasası bize Samuel Clemens'in de aynı özelliğe sahip olduğunu söyler.

Her ne kadar Leibniz Yasası gibi bir özdeşlik ölçütü makul çıkarımları meşrulaştırmaya yardımcı olsa da aynı zamanda bir muamma kaynağı da olabilir. İnsanların ışınlayıcı yolculuklarından sağ çıkıp çıkamayacağı tartışmalı olsa da çoğumuz bir insanın

tek bir saç telinin kaybından sağ çıkabileceği konusunda hemfikirizdir. Ama diyelim ki Amelia, salı günü saat 12.00'de bir saç telini kaybediyor. 11:59'daki Amelia'nın 100.000 saç teli varken, 12:01'deki Amelia'nın 99.999 saç teli vardır. İlk bakışta, 11:59'daki Amelia'nın sahip olduğu bir özellik (100.000 saç teline sahip olma), 12:01'deki Amelia'da bulunmamaktadır. Amelia'nın bir saç telini kaybetmesine rağmen varlığını sürdürdüğüne dair başlangıçtaki yargımızın aksine Leibniz Yasası bize, 11:59'daki Amelia ile 12:01'deki Amelia'nın özdeş olmadığını ima ediyor gibi görünmektedir.

Bu kitabın iki amacı vardır: Özdeşlik ölçütlerinin biçimlerini tartışmak ve Leibniz Yasası'na daha yakından bakmak. İlk bölüm, özdeşlik ölçütlerinin genel biçimiyle ilgilidir. Metafizik literatüründe mevcut olan çeşitli özdeşlik ölçütlerini ele alıyor ve bunları karşılaştırıyorum. Özdeşlik ölçütü çeşitlerine genel bir bakış sunduktan sonra Leibniz Yasası'na odaklanan bir tartışmaya geçiyorum. Leibniz Yasası, özdeşlerin ayırt edilemezliği ve ayırt edilemezlerin özdeşliği olmak üzere nesnenin bireyleştirilmesine ilişkin iki ilkenin bir birleşimidir. İkinci Bölüm, Leibniz Yasası'nın daha çok kabul gören yarısını, yani özdeşlerin ayırt edilemezliğini ele almaktadır. Özdeşlerin ayırt edilemezliği ilkesi, *eğer* x ve y nesneleri özdeşse, x ve y 'nin aynı özellikleri paylaştıklarını ifade eder. Bu ilke bazılarına o kadar açık görünür ki neredeyse mantıksal bir doğruluk gibi kabul edilir.

Sonuçta, *eğer* x ve y sayısal olarak bir ve aynı nesne ise, bu nesne kendisiyle aynı özelliklere sahip olması zorunludur. Bir nesne nasıl olur da kendisinin sahip olduğu özelliklerden farklı özelliklere sahip olabilir? Bununla birlikte, bir önceki paragrafta gördüğümüz gibi, özdeşlerin ayırt edilemezliğine yönelik zorluklar vardır ve bunların nasıl ortaya çıktığını açıklayacağım. Üçüncü Bölümde, Leibniz Yasası'nın daha tartışmalı olan yarısına, ayırt edilemezlerin özdeşliğine dönüyorum. Ayırt edilemezlerin

özdeşliği, x ve y nesnelerinin aynı özellikleri paylaşmaları hâlinde özdeş olduklarını ifade eder. Bu ilke, nasıl yorumlandığına bağlı olarak, daha az açıktır. Neden aynı özellikleri paylaşan farklı nesneler -küreler, yumurtalar, atom altı parçacıklar ya da benzerleri- olmasın? Nitekim diğer özelliklerinin yanı sıra aynı şekil, boyut, renk ve yoğunluğa sahip iki yumurta hayal edebiliriz, değil mi? Ayırt edilemezlerin özdeşliğine yönelik öne sürülen karşı örnekleri ve ayırt edilemezlerin özdeşliğine ilgi çekici rakipler olarak hizmet edebilecek alternatif nesne bireyleştirme ilkelerini keşfedeceğim. Son olarak, nesne özdeşliği için yeterli ölçüt bulunamaması ihtimalini de değerlendireceğim.

1.2 ÖZDEŞLİK ÖLÇÜTLERİNİN ÇEŞİTLERİ

1.2.1 MADDİ VE MODAL ÖZDEŞLİK ÖLÇÜTLERİ

En temel düzeyde, bir özdeşlik ölçütü bize varlıkların sayısal olarak ne zaman özdeş ya da farklı olduğunu söyler. Özdeşlik ölçütlerini formüle etmenin birçok yolu vardır ve ben bunların bazı varyasyonlarını inceleyeceğim. İlk olarak, özdeşlik ölçütlerinin modal gücüne odaklanacağım. Şimdi ilerleyen bölümlerde odaklanacağımız özdeşlik ölçütü olan Leibniz Yasası'nı ele alalım. Leibniz Yasası'nı kullanan bir özdeşlik ölçütünün standart formülasyonu şu şekildedir:

Maddi Leibniz Yasası:

$$\forall x \forall y (x = y \equiv \forall P (Px \equiv Py))$$

Bu ölçüt, x ve y bireylerinin özdeşliği için gerekli ve yeterli koşulları sağlar: x ve y, tüm özelliklerini paylaşıyorlarsa özdeşdir. x ve y

niceleyicileri nesneleri kapsarken, P niceleyicisi monadik özellikleri kapsar. Muhtemelen P niceleyicisini, *tüm* monadik özellikleri kapsamayacak şekilde sınırlandırmamız gerekecektir. Bu tür sınırlandırmaları sonraki iki bölüme bırakacağım. Maddi Leibniz Yasası uzamsal ya da “maddi”¹ bir özdeşlik ölçütüdür: Yalnızca fiilî dünyadaki varlıklar için bir özdeşlik ve farklılık ölçütü sağlar; bu nedenle ona “Maddi Leibniz Yasası” diyoruz. Bunu Leibniz Yasası’nın modalize edilmiş bir versiyonu ile karşılaştırabiliriz ki bu da Modal Özdeşlik Ölçütü’nün bir örneğidir:

Modal Leibniz Yasası:

$$\Box \forall x \forall y (x = y \equiv \forall P (Px \equiv Py))$$

Modal Leibniz Yasası, zorunlu olarak, x ve y’nin ancak ve ancak tüm özelliklerde ortak olmaları hâlinde özdeş olduklarını belirtir. Maddi özdeşlik ölçütleri bu modal güçten yoksundur. Maddi Leibniz Yasası, tüm farklı nesneler fiilî dünyada en az bir özellik bakımından farklılık gösterdiğinde ve tüm özdeş nesneler fiilî dünyada hiçbir özellik bakımından farklılık göstermediğinde geçerlidir. Modal Leibniz Yasası’na yönelik belirli popüler karşı örnekler, gerçek durumları tanımlamadığı sürece Maddi Leibniz Yasası’nı etkilemeyecektir.

Leibniz Yasası’nın bir versiyonuna yönelik popüler bir karşı örnek Max Black’ın küre dünyasıdır (Black 1952). Black, sadece aynı şekil, kütle, renk ve diğer tüm fiziksel özelliklere sahip iki küreyi içeren bir evren hayal eder. Kürelerin birbirlerinden beş metre uzakta olduğunu varsayalım. Küreler “Castor” ve “Pollux” olarak adlandırılır. Muhtemelen Castor ve Pollux farklı olmalarına rağmen tüm niteliksel özelliklerde ortaktırlar

---

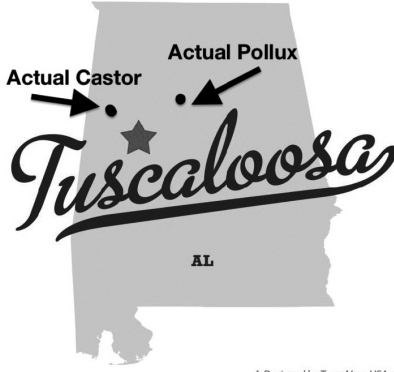
1. Bkz. Fine (2016)

(bu kavramla ilgili daha fazla bilgi Bölüm 3'te yer almaktadır). Küreler konumsal özellikleri temelinde ayırt edilmeye çalışılabilir, ancak Black bunun işe yarayacağından şüphe duyar. Eğer Castor'un Pollux'tan farklı olduğunu, çünkü Castor'un *a uzay-zaman bölgesinde* bulunma özelliğine sahip olması, Pollux'un ise *b uzay-zaman bölgesinde* bulunma özelliğine sahip olması nedeniyle birbirlerinden farklı olduklarını ileri sürersek, bu sadece sorunu geriye götürür: *a uzay-zaman bölgesi ile b uzay-zaman bölgesini nasıl ayırt edebiliriz?* Bu bölgeler tüm özelliklerinde ortak değil midir?

Black'in örneği, *x* ve *y* farklı olduğunda zorunlu olarak özellikleri bakımından farklılık gösterdiklerini ifade eden Modal Leibniz Yasasına meydan okumaktadır. Eğer bu, farklı nesnelerin tüm özelliklerde ortak olduğu metafiziksel olarak mümkün bir senaryo ise, Modal Leibniz Yasası yanlış olmalıdır. Böyle bir örnek Modal Leibniz Yasası'na bir karşı örnek oluşturabilirken Maddi Leibniz Yasası'na bir karşı örnek oluşturmayacaktır, çünkü fiili dünya yalnızca boş uzayda yüzen iki küre içeren bir dünya değildir.

Leibniz'in Maddi Yasası'na güçlü karşı örnekler bulmak oldukça zordur. Evren maddenin simetrik bir dağılımını içeriyor gibi görünmediği için gerçek nesneleri genellikle sahip oldukları farklı ilişkisel özellikler aracılığıyla ayırt edebilmemiz gerekir. Fiili dünyada Gerçek Castor ve Gerçek Pollux olmak üzere iki kopya küremiz olsa bile, bunları ayırt etmek için ilişkisel özellikler bulabiliriz. Örneğin Gerçek Castor ve Gerçek Pollux'un Alabama eyaletinde maddeleştğini varsayalım. Şekil 1'de nerede maddeleştiklerine dair bir harita gösterilmektedir.

Konumları göz önüne alındığında, Gerçek Castor ve Gerçek Pollux'un Tuscaloosa'ya olan uzaklıklarının farklı olduğunu görebiliriz. Gerçek Castor ve Gerçek Pollux, aşağıdaki özellikler açısından farklılık gösterir: Gerçek Castor, Tuscaloosa'ya 50 mil

★ Designed by TownMapsUSA.com

Şekil 1 Alabama'daki Gerçek (*Actual*) Castor ve Gerçek (*Actual*) Pollux'un konumlarının haritası. Harita, TownmapsUSA.com'da bulunan Tuscaloosa, Alabama haritasının değiştirilmiş bir versiyonudur. Gerçek Castor ve Gerçek Pollux'u temsil etmek için kullanılan noktaları, isimleri ve okları ekledim.

Kullanım lisansı: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0>

uzaklıktadır. Gerçek Pollux değildir. Gerçek Pollux, Tuscaloosa'ya 100 mil uzaklıktadır. Dolayısıyla Gerçek Castor ve Gerçek Pollux kütleleri, sıcaklıkları, şekilleri, renkleri vb. açısından ayırt edilemez olsalar bile, bunları ilişkisel özellikleriyle ayırt edebiliriz. Dahası, Gerçek Castor ve Gerçek Pollux'u ayırt edecek birçok ilgili özellik vardır. Tesadüfen Alabama Doğa Tarihi Müzesi (Tuscaloosa'da bulunur) sağlam bir Amerikan Mamut'u kafatası içermektedir. Gerçek Castor, *bir mamutun kafatasından 50 mil uzaklıkta olma* özelliğine sahiptir, oysa Gerçek Pollux bu özelliğe sahip değildir ve bunun yerine *bir mamutun kafatasından 100 mil uzaklıkta olma* özelliğine sahiptir. Gerçek Castor ve Gerçek Pollux'un varlığı, Maddi Leibniz Yasası'na karşı bir örnek oluşturmaz.

Bu, Maddi Leibniz Yasası'na karşı örnekler bulamayacağımız anlamına gelmez (bu konuda daha fazla tartışma için bkz.

Bölüm 3), ancak Modal Leibniz Yasası'na yönelik potansiyel karşı örnekler, maddi versiyonlara karşı örnekler olarak doğrudan işle-meyecektir. Şimdiye kadar özellikle Leibniz Yasası'nı ele aldım, ancak buradan çıkarılan ders genel olarak özdeşlik ölçütlerinin formülasyonlarına uygulanabilir. Özdeşlik ölçütlerinin maddi versiyonları zorunlu muadillerine göre daha zayıftır ve modal versiyonlara potansiyel karşı örnekler bulmak maddi olanlara göre daha kolaydır.

Karşı örneklerle karşı daha fazla direnç, maddi özdeşlik ölçütlerini modal özdeşlik ölçütlerine tercih etmek için ilk bakışta bir neden sağlar. Ancak maddi özdeşlik ölçütlerini modal olanlara tercih etmenin bazı bedelleri vardır. Leibniz Yasası örneğine geri dönelim. Modal Leibniz Yasası yerine Maddi Leibniz Yasası'nı benimsersek, bu özdeşlik ölçütünün neden yalnızca olumsal olarak doğru olduğu sorusuyla karşı karşıya kalırız.

Bazı filozoflar, en azından " $x=y$ " biçimindeki bazı özdeşlik iddialarının doğru olmaları hâlinde zorunlu olarak doğru olduklarını öne sürmüşlerdir. Burada özellikle Saul Kripke (1980) gibi, özdeşlik önermelerinin her iki tarafında da özel adlar bulunduğu, bu tür önermelerin zorunlu olarak doğru olduğuna inanan filozofları kastediyorum. Kripke'ye göre, özel isimler ("Mark Twain" gibi) bireyin var olduğu her mümkün dünyada aynı bireye gönderimde bulunur. Bunlar onun terminolojisinde "katı belirleyicilerdir". Eğer "Mark Twain" ve "Samuel Clemens" fiilî dünyada aynı kişiye atıfta bulunuyorsa, her mümkün dünyada da aynı kişiye gönderimde bulunur. Buna göre, "Mark Twain = Samuel Clemens" özdeşlik iddiası fiilî dünyada doğruysa her mümkün dünyada da doğrudur. Bireyleri içeren belirli özdeşlik ve farklılık olgularının zorunlu olarak geçerli olması, fakat bu tür bireyler için özdeşlik ölçütlerinin zorunlu olarak geçerli olmaması oldukça şaşırtıcı olurdu.